

ПРИСУСТВОТО НА ПРОЦЕСИТЕ НА ГЛОБАЛИЗАЦИЈАТА ВО ОДДЕЛНИ СФЕРИ ОД СОЦИЈАЛНИОТ ЖИВОТ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Марија Дракуловска Чукалевска¹

Универзитет „Св.Кирил и Методиј“ Скопје
Филозофски факултет - Институт за социологија

АПСТРАКТ

Во последниве две децении прашањето за глобализацијата претставува едно од централните прашања на современата социологија. Тоа ги преокупираше најзначајните социјални мислители кои од разни теориски позиции го објаснуваат нејзиното значење за социологијата и настојуваат да ја објаснат нејзината мултидимензионална природа. Со оглед на комплексноста на ова прашање, во овој труд се истражува присуството на процесите на глобализацијата во Република Македонија. Истражувањето е спроведено на 671 испитаник, граѓани на Република Македонија. За таа цел, од испитаниците побаравме да го оценат присуството на глобализацијата во рамките на семејството и местото на живеење, како и во сферите на економијата, финансиското работење, политиката, модата, облеката, храната и пијалациите, јазикот, техниката, музиката, медиумите и образованието.

Клучни зборови: процеси на глобализација, промени, сфери

¹ Доц. Д-р Марија Дракуловска Чукалевска e-mail: marijad@fzf.ukim.edu.mk

1. Вовед

Денес се соочуваме со повеќе сфаќања за процесите на глобализацијата. Меѓу нив, се следниве сфаќања: глобализацијата е нешто што нè засега сите нас веднаш, на еден или друг начин. Тоа е комплекс од процеси, а не само еден процес (Albrow, 1990; Гиденс, 2003; Held et al, 1999; Nash, 2000). Тие процеси ги зафаќаат сите подрачја од општествениот живот, продираат дури и во најинтимните делови на човековата личност. Тоа е брзото ширење на трговските и финансиските пазари и инвестиции, мултинационални компании, комуникациите и информациите, на туризмот, на патувањата, при што светот се смалува, а далечината исчезнува. Како таква, глобализацијата станува феномен со кој се соочуваат современите општества, односно тие се претвораат во места каде што националните белези имаат споредно значење во однос на глобалните карактеристики.

Но, ако и приказната за глобализацијата, како една од најзначајните општествени појави, може да започне со такви претстави, таа секако, не ќе може да го одбегне фактот за долгата еволуција на глобализацијата без која е невозможно да се сфати ниту времето во кое денес живееме. Имено, нашата намера не е, да направиме некаков подолг осврт врз историскиот развој на глобализацијата. Тоа е, секако, задача која може да се постави во некој друг контекст. Сакаме само да укажеме на оние социолошки претпоставки кои се јавуваат како значајни за анализата на проблемот на глобализацијата.

Глобализација е феномен чии историски корени се доста стари. Нејзиниот развој има долга и фасцинантна еволуција која се движела од појавата на првите цивилизации во медитеранскиот базен, на Блискиот и Далечниот Исток па сè до денешното модерно општество (Friedman, 1994). Освојувачките стремежи на големите религии и цивилизации, војните и големите царства, се облици на поврзување светови за создавање единствен свет и универзално стремење кон човештвото.

Меѓутоа, еволуционата линија на глобализацијата не се движела рамномерно, бидејќи во нејзиниот тек имало моменти кои директно влијаеле на нејзиниот правец на развој и нејзиниот интензитет. Прв таков момент е

појавата на индустриската револуција како и процесите на колонијализмот кои довеле до експанзија на глобализацијата која траела од средината на XIX век па сè до Првата светска војна. Некои автори, како Саскиа Сашен (Sassen, 2007), интензивната глобализација ја лоцираат во доцниот XIX век, кога милиони луѓе мигрираат, кога трговијата е сè повеќе отворена кон сите делови од светот и кога се јавуваат организации кои воспоставуваат нови норми во светската политика. Значи, глобализацијата е нешто што се случува подолг временски период и затоа контурите на светското општество треба да се бараат во поранешните периоди од човечката историја.

Имануел Волерстин, глобализацијата ја поврзува со капиталистичкиот светски систем, додека, пак Роланд Робертсон, најистакнат претставник на културната теорија за глобализацијата, истакнува дека таа се остварува низ целиот тек на развојот на модерноста и тоа низ неколку фази: фаза на зародиш, првобитна фаза, полетна фаза, фаза на борба за хегемонија и фаза на неизвесност (Robertson, 1992: 53). Глобалната културна перспектива на Роланд Робертсон, односно неговата идеја за „општите слики за светскиот поредок“ е извонредно значајна заради можноста да се примени за анализа на начините на кои конкретните општества ги формулират своите облици на партиципација во модерниот интердепендентен свет (Младеновски, 1998: 248).

Еден од авторите кој процесот на глобализацијата го поврзува со модерноста е Ентони Гиденс. Тој смета дека глобализацијата е последица на модерноста (Gidens, 1998: 166). Според Гиденс, глобализацијата како последица од модерноста е процес на ширење на западните институции и создавање нови облици на меѓузависност во светот. Тие нови облици на меѓузависност во светот Гиденс ги објаснува преку: *светската капиталистичка економија, системот на национални држави, светскиот воен поредок и меѓународната поделба на трудот* (Ibidem, 166).

Слична периодизација прави Дејвид Хелд кога зборува за партикуларните форми на глобализацијата. Тој зборува за *спацио-темпоралните и организациските димензии* кои се глобално поврзани во посебни историски епохи. Хелд истакнува дека спацио – темпоралните

димензии се однесуваат на ширењето на глобалните мрежи, на нивната меѓусебна глобална зависност, на глобалните текови чие влијание е насочено кон глобалните меѓуповрзаности. Организациските димензии, пак, претставуваат специфични форми составени од инфраструктура на глобализацијата, институционализација на глобалните врски и примена на сила, глобална стратификација и глобална интеракција (Held et al,1999: 1718).

Овој кус историски осврт за процесите на глобализацијата, јасно потврдува дека, иако со мали прекини, тие се одвиваат со векови. Меѓутоа, интензивната употреба на поимот глобализација главно во академските кругови има понова историја. Така, на пример, во англискиот јазик именката *globe* датира од петнаесеттиот век и означувала топчест приказ на планетата Земја пред неколку стотици години. Но, зборот *глобализација* кој означува процес, за првпат се појавил во англискиот јазик во 1959 година, а поимот *глобалност* како состојба во 80-те години од дваесеттиот век (Шолте, 2008: 80-81). Освен во англискиот јазик, поимот глобализација се користи и во рамките на другите јазици. За илустрација ќе посочиме на термините *mondialization* на француски, *globalisierung* на германски, *globalización* на латино-американски и во многу други јазици.

Современиот социолог Јан Пиетерс, дава еден општ преглед за дебатите за глобализацијата и во тој контекст го ситуира прашањето за глобализацијата во еден поширок контекст. Во врска со тоа, зборува за консензус меѓу социолозите, барем во поглед на некои најзначајни белези на глобализацијата. Јан Пиетерс смета дека постои согласност во мислењето дека глобализацијата е обликувана од технолошките промени, дека инволвира реконфигурирање држави, дека секогаш е придружена со регионализација и дека се одвива нерамномерно. Меѓутоа, според неговото мислење, глобализацијата предизвикува повеќе контроверзи отколку консензус. Всушност, оние нешта околу кои социолозите се согласуваат се помалку во однос на оние за кои тие водат расправи. Според него, најспорните прашања во врска со глобализацијата се прашањата за тоа дали глобализацијата во суштина е економски феномен или, пак, тој е мултидимензионален феномен? Постои и несогласување во поглед на тоа

што, всушност, е глобализацијата? Пиетерс наведува уште неколку прашања кои се спорни. Тоа е прашањето дали глобализацијата е рецентен или долгорочен процес, прашањето дали глобализацијата реално постои или таа е мит или претерана реторика. Спорно е, исто така, и прашањето дали во својата суштина глобализацијата е неолиберализам и дали, со процесот на глобализацијата може да се управува (Pieterse, 2009: 7-8).

Соодветно на поставените цели на овој труд, во продолжение ќе бидат претставени неколку сфаќања за значењето и за природата на процесите на глобализацијата.

Џон Томпсон зборува за глобализацијата како растечко поврзување на различните делови од светот, како процес на интеракција и меѓузависност (Thompson, 2000: 202). За него, последиците од глобализацијата се комплексот форми од интеракција и меѓузависност. Џорџ Ритцер, глобализацијата ја објаснува како распространување и ширење практики, експанзија на релации преку континенти, организација на општествениот живот на глобално ниво и растење на заедничка глобална свест (Ritzer, 2007:4).

На сличен начин, Роналд Робертсон истакнува дека глобализацијата се однесува на згуснувањето на светот и на интензивирањето на свеста за светот како целина (Robertson, 1992: 8). Имено, таа свест сè повеќе се зголемува и веројатноста светот да биде репродуциран како единствен е сè поголема. Таа свест се гради врз основа на искуството кое е резултат од интензивирањето на светот како целина, а истовремено е и последица од глобализацијата. Сфаќањето на Робертсон, на извесен начин, кореспондира со она на Малком Вотерс. За него, постоењето на свеста за глобализацијата кај поединците е сè поприсутна, при што географските ограничувања во поглед на општествените и културните односи исчезнуваат (Вотерс, 2003: 14). Британскиот социолог Мартин Елброу, упатува на интегративната природа на процесите на глобализацијата. Тој зборува дека глобализацијата ги означува сите оние процеси со чија помош луѓето од целиот свет се инкорпорирани во едно светско општество, односно во глобалното општество (Albrow, 1990: 45).

Во таа смисла, блиско е и сфаќањето на Урлих Бек кој смета дека глобалноста се однесува на светското општество кое реално го доживуваме во најразлични форми. За него, претставата за затворени општества станува фиктивна бидејќи ниту една земја, ниту една група не може да се изолира од другите. На тој начин, глобализацијата ги означува процесите кои водат кон еден свет, истакнувајќи ја нејзината динамичка, процесуална компонента (Бек, 2003:15).

Дејвид Хелд и Ентони МекГру, најистакнати претставници на теоријата за глобалните трансформации, се посебно значајни поради нивното истакнување на димензиите на глобализацијата и последиците од нив. Тие потенцираат дека глобализацијата се состои од социјални, политички и економски активности кои ги преминуваат границите на еден регион од светот и стануваат значајни за поединците и општествените групи и во најоддалечените региони од светот (Held et all, 1999:15). Овие активности кои се основни и вкоренети во глобалниот свет, се начините според кои се трансформира светскиот систем. Џон Томлинсон, слично на Хелд, МекГру и Робертсон, исто така, ја нагласува мултидимензионалната природа на глобализацијата, иако повеќе е фокусиран кон културната, отколку кон економската, политичката, социјалната, технолошката и еколошката димензија на глобализацијата (Tomlinson, 1999: 13).

Поради мултидимензионалната природа, глобализацијата е директно условена од бројни фактори кои јасно упатуваат на нејзиното значење и оттука на промените коишто се случуваат во светот. Во таа смисла, хиперглобалистот Кенчи Охме ги нагласува промените во економската сфера и истакнува дека инвестициите не се географски ограничени, тие течат каде што постојат поволни услови, без многу мешање на државата, индустријата е сè повеќе глобално ориентирана, отколку пред десет години, стратегиите на мултинационалните компании се обликуваат во согласност со новите пазари и ресурсите каде и да се наоѓаат. Исто така, информативните технологии им овозможуваат на компаниите да работат во различни делови од светот без создавање цел работен систем во секоја од земјите во којашто се лоцирани. Индивидуалните потрошувачи се глобално ориентирани, со тоа што гледаат

исти ТВ-станции и прифаќаат сличен начин на живот и производи, независно од која земја потекнуваат (Ohmae, 1995: 37).

Тоа се, всушност, промените коишто се случуваат на глобален план и кои навлегуваат во посебните социо-културни контексти коишто не секогаш се подготвени за нив. Тие промени ги зафаќаат сите сегменти на одделните општества и култури. Така, на пример, производите од економијата, сè повеќе добиваат информациски карактер и on-line-пристап. Мрежите на медиумите и нивните културни производи го освојуваат светот, особено преку вестите, документарните емисии, уметничките емисии, забавните емисии, сапунските опери, филмовите, музичките хитови итн; ги преминуваат географските простори, менувајќи ги локалните контексти.

2. Методи

Прашањето за присуството на глобализацијата во одделни сфери од македонското општество го анализиравме на теориско и на емпириско ниво. На теориско ниво, го истражувавме преку теориските пристапи кои се однесуваат на глобализацијата, а на емпириско ниво по пат на анкетно истражување, при што се користи анкетниот прашалник кој служи за мерење на ставовите на граѓаните на Република Македонија за процесите на глобализацијата и за нивното присуство и влијание во нивната средина.

Анализата заснована на материјалот добиен од анкетното истражување е разработена на две нивоа. Првото ниво на анализа е униваријантна анализа, а второто ниво на анализа е биваријантната анализа.

Примерокот кој се користи за прибирање на податоците по пат на анкетен прашалник спаѓа во групата примероци избрани по принципот на неверојатност¹. *Предметна популација* во ова истражување се граѓаните на

¹ Основната поделба на примероците е на два дела. Примероци бирани по принцип на веројатност (probability) и примероци бирани по принципот на неверојатност (non-probability sample), односно пригодни примероци. (види: пошироко Бешка, 1999: 54-85, Брајман, 2008:164-189).

Република Македонија на возраст од 15 и повеќе години. *Единица на примерок* е граѓанин на возраст од 15 и повеќе години.

Видот на примерок е одлика која е заснована на видот на расположливи податоци, како и финансиски средства за изведување на истражувањето. Во ова истражување се користи *квотен намерен примерок*¹. Квотите ја изразуваа варијацијата на појавата што се испитува. Испитаниците се избрани според однапред релевантни карактеристики. Релевантни карактеристики се: полот и возраста. При определување на квотите се внимаваше во примерокот да влезат испитаници од различни региони, соодветно на предметната популација. На овој начин се поддржува правилото на географска застапеност на испитаниците. Со таквиот примерок беа опфатени 671 граѓанин на Република Македонија.

3. Резултати

Податоците кои ги добивме од анкетното истражување упатуваат дека процесите на глобализацијата се значајно присутни во структурата на македонското општество. Посебно тоа присуство се забележува во примарните групи (семејството), местото на живеење, во сферите на економијата, финансиското работење, политиката, модата, облеката, храната и пијалците, јазикот, техниката, музиката, медиумите и образованието.

3.1. Присуството на глобализацијата во семејството на испитаниците

Промените кои се случуваат во светот под влијание на процесите на глобализацијата се исто така, присутни и во нашата реалност. Од особено значење се промените кои се случуваат во семејството, со оглед на тоа што

1 (види: пошироко Бешка, 1999: 74-78, Brauman, 2008:164-191)

тие влијаат врз личните и врз емоционалните односи на членовите во рамките на семејството (Beck and Beck- Gernshein, 1995; Бек, 2003; Гиденс, 2003).

Урлих Бек, зборувајќи за глобализацијата, се осврнува и на тие промени. Тој зборува за „транснационална полигинија на место“, на повеќе места одеднаш, кои водат до глобализација во личниот живот. Во таа смисла тој забележува дека „животот веќе не е врзан за едно место. Тој се одвива во автомобил, во авион, во воз, на телефон и интернет. Тоа е транснационалниот живот медиумски поддржуван и медиумски обележан“ (Бек, 2003: 94). Тоа значи дека класичната претстава за семејството е застарена, дека се јавуваат нови претстави за семејството кои не подразбираат дека ако се живее на исто место, дека тоа значи да се живее заедно и обратно.

Во таа смисла, блиско е и сфаќањето на Антони Гиденс кој истакнува дека процесите на глобализацијата доведуваат до многу промени. Тој зборува дека „меѓу сите промени кои се случуваат во светот, ниту една не е поважна од онаа што се случува во нашите лични животи - сексуалноста, во односите, во бракот и во семејството“ (Гиденс, 2003: 48). Според неговото мислење, глобалните процеси допираат директно на нашите емоционални животи, кои варираат во зависност од културниот контекст во кој се случуваат. Меѓутоа, зборувајќи за емоционалниот комплекс, Гиденс истакнува дека денес тој комплекс се гради според принципот на „демократија на емоциите на секојдневниот живот“ (Ibidem, 58).

Овие теоретизации за глобализацијата, семејството, демократијата, јасно упатуваат на промените кои се случуваат на глобален план. Но, нашиот фокус е на промените кои се случуваат во семејството во локалните контексти.

Поради овие тенденции во семејството, во анкетниот прашалник побаравме од испитаниците да одговорат меѓу „да“ и „не“ на прашањето: „Дали сметате дека глобализацијата има влијание врз вашето семејство?“ Во табела 1 се прикажани одговорите на испитаниците, кои одат во прилог на размислувањето дека процесите на глобализацијата се навлезени и во

рамките на македонското семејство и дека влијае врз карактерот на интерперсоналните и емоционалните односи.

Табела 1. Влијанието на глобализацијата врз семејството на испитаниците

Дали сметате дека глобализацијата има влијание врз вашето семејство?	% (n)
има	64,7 (434)
Нема	31,0 (208)
не знам	4,3 (29)
Вкупно	100,0(671)

Според одговорите, испитаниците го забележуваат влијанието на глобализацијата во нивното најнепосредно опкружување. Речиси две третини (64,7%) од испитаниците одговориле дека глобализацијата влијае врз нивното семејство, а 31,0% од испитаниците оцениле дека глобализацијата не влијае врз нивното семејство.

Во продолжение следуваат податоците за влијанието на глобализацијата врз семејството на испитаниците во зависност од степенот на образованието (Табела 2).

Табела 2. Поврзаноста меѓу степенот на образование на испитаниците и влијанието на глобализацијата врз нивното семејството

Степен на образование	Дали сметате дека глобализацијата има влијание врз вашето семејство?			вкупно
	има	нема	не знам	
основно образование	48,1(37)	46,8 (36)	5,2 (4)	100,0 (77)
средно образование	66,9 (214)	27,2 (87)	5,9 (19)	100,0 (320)
више/ високо + образование	66,8(183)	31,0 (85)	2,2 (6)	100,0 (274)
вкупно	64,7(434)	31,0 (208)	4,3 (29)	100,0 (671)

$$\chi^2 = 16,334; \text{ с.с } /4; p=0,00; \text{ СС}=0,154$$

Испитаниците со завршено средно и високо образование го препознаваат влијанието на глобализацијата во нивните семејства (66,9% и 66,8%). Испитаниците со основно образование имаат подеднакво учество и во позитивните и во негативните одговори: 48,1% одговориле дека глобализацијата има влијание врз нивното семејство, но, исто така, 46,8% од нив, оценуваат дека глобализацијата нема влијание врз нивното семејство.

3.2. Присуството на глобализацијата во местото на живеење на испитаниците

Еден од показателите за влијанието на глобализацијата е секако и присуството на глобализацијата во дадена локална средина. Резултатите од нашето истражување покажуваат дека најголем дел од испитаниците сметаат дека глобализацијата се забележува во нивното место на живеење (види табела 3). Податоците покажуваат дека околу две третини од испитаниците го забележуваат присуството на глобализацијата во нивното место на живеење и тоа 16,8 одговориле со „многу се забележува“, а 53,1% со „се забележува“. Мал е бројот на испитаници кои одговориле негативно. Имено, 11,0% одговориле со „не се забележува“, а 4,8% со екстремниот одговор „воопшто не се забележува“, одговориле испитаниците за присуството на глобализацијата во местото на живеење.

Табела 3. Присуството на глобализацијата во местото на живеење на испитаниците

Присуството на глобализацијата во местото на живеење	% (n)
многу се забележува	16,8 (113)
се забележува	53,1(356)
немам мислење	14,3 (96)
не се забележува	11,0 (74)
воопшто не се забележува	4,8 (32)
Вкупно	100,0 (671)

Од аспект на *образованието* испитаниците на прашањето „Колку се забележува глобализацијата во вашето (нивното) место на живеење?“, одговориле со модалитетите „се забележува“ и „многу се забележува“. Податоците се прикажани во табела 4.

Табела 4. Поврзаноста меѓу степенот на образование на испитаниците и присуството на глобализацијата во местото на живеење

Степен на образование	Што мислите колку се забележува глобализацијата во вашето место на живеење?					вкупно
	многу се забележува	се забележува	немам мислење	не се забележува	воопшто не се забележува	
основно образование	15,6 (12)	39,0 (30)	26,0 (20)	10,4 (8)	1,0 (7)	100,0 (77)
средно образование	15,9 (51)	50,9 (163)	15,9 (51)	13,1 (42)	2,0 (13)	100,0 (320)
више/ високо+ образование	18,2 (50)	59,5 (163)	9,1 (25)	8,8 (24)	1,8 (12)	100,0 (274)
вкупно	16,8 (113)	53,1(356)	14,3 (96)	11,0 (74)	4,8 (32)	100,0 (671)

$\chi^2 = 24,927$; с.с /8 ; $p=0,00$; $CC= 0,189$; теориската вредност на $\chi^2 = 20,090$

Имено, тоа е најизразено кај испитаниците со универзитетско и повисоко образование, 77,7%, како и кај испитаниците со завршено средно образование, 66,8%. Се разбира, не се за занемарување и одговорите на испитаниците со завршено основно образование (54,6%).

3.3 Присуството на глобализацијата во одделни сфери од социјалниот живот во Република Македонија

Со оглед дека процесите на глобализацијата се присутни во бројни сфери во структурата на македонското општество, на испитаниците во прашалникот им беше понудено да изберат неколку од тие сфери, во кои што сметавме дека овие процеси се највидливо присутни. За таа цел, од нив

побаравме да го оценат присуството на глобализацијата во тринаесет подрачја. Во табела 5 се прикажани одговорите на испитаниците за присуството на глобализацијата во одделни сфери во нашето општество.

Табела 5. Присуството на глобализацијата според одделни сфери во Република Македонија

Сфери	Присуството на глобализацијата во:					вкупно
	многу големо присуство	големо присуство	умерено присуство	мало присуство	нема присуство	
Економија	26,8 (180)	34,1 (229)	24,9 (167)	11,5 (77)	2,7 (18)	100,0 (671)
Финансиско работење	22,1 (148)	34,7 (233)	23,7 (159)	14,8 (99)	4,8 (32)	100,0 (671)
Политика	37,0 (248)	31,1 (209)	18,2 (122)	9,8 (66)	3,9 (26)	100,0 (269)
Мода (следење на модните трендови)	36,5 (245)	33,5 (225)	14,8 (99)	9,1 (61)	6,1 (41)	100,0 (671)
Облека	31,4 (211)	28,3 (190)	18,9 (127)	13,3 (89)	8,0 (54)	100,0(671)
Храна и пијалаци	32,8 (220)	33,7 (226)	21,0 (141)	9,5 (64)	3,0 (20)	100,0 (671)
Јазик	37,6 (252)	31,9 (214)	15,4 (103)	10,6 (71)	4,6 (31)	100,0(671)
Техника	45,5 (305)	29,8 (200)	17,0 (114)	6,9 (46)	0,9 (6)	100,0 (671)
Музика	42,8 (287)	28,5 (191)	15,2 (102)	8,3 (56)	5,2 (35)	100,0 (671)
Уметност	13,6 (91)	31,4(211)	29,2 (196)	17,9 (120)	7,9 (53)	100,0 (671)
Медиуми	46,8 (314)	35,2 (236)	9,8 (66)	5,8 (39)	2,4 (16)	100,0 (671)
Образование	20,7 (139)	33,4(224)	27,9 (187)	12,4 (83)	5,7 (38)	100,0 (671)

Од податоците се забележува дека испитаниците, генерално, присуството на глобализацијата по одделни сфери го оцениле со модалитетите „големо присуство“ и „многу големо присуство“. Испитаниците оцениле дека глобализацијата е најсилно присутна во сферата на медиумите, 82,0%, веднаш потоа во сферата на техниката, 75,3%, а веднаш потоа и во сферата на музиката, 71,3%. Исто така, испитаниците одговориле дека глобализацијата е силно присутна во сферата на јазикот, 69,5% , во сферата

на модата, 69,0% и во сферата на политиката, 68,1%. Овие податоци, јасно укажуваат дека процесите на глобализацијата во македонскиот социокултурен контекст се најманифестно присутни во медиумите и нивните содржини.

Податоците покажуваат дека испитаниците оценуваат дека глобализацијата е умерено присутна во сферата на уметноста, (29,2%) и во сферата на образованието (27,9%). Значи, според мислењето на испитаниците во уметноста и во образованието глобализацијата не е силно навлезена, што веројатно произлегува од нивните перцепции дека тие сè уште се институции во кои се присутни традиционални елементи.

4. Дискусија

Податоците од анкетното истражување за присуството на глобализацијата во одделни сегменти од македонското општество, како што се семејството, местото на живеење и во други сфери, открија дека тоа е големо и дека е интензивно нејзиното влијание. Податоците јасно покажуваат дека семејството како примарен фактор за општествена интеграција, е длабоко погодено од глобалните процеси. Поточно, речиси повеќе од половината од испитаниците одговориле дека глобализацијата е присутна во нивното семејство. Тоа го оцениле поголемиот број од испитаниците кои имаат универзитетско и повисоко образование. Испитаниците со завршено основно образование не покажуваат доминација во своите одговори кон ниту еден од модалитетите. Една четвртина од испитаниците одговориле дека глобализацијата не е присутна во нивното семејство. Тој податок што го нагласува негативното мислење на испитаниците за присуството на глобализацијата во нивното семејство веројатно произлегува од сè уште силно присутната вредносна матрица врзана за локалниот контекст, во која експлицитно се истакнати елементите на отпор кон глобалните процеси.

Во однос на присуство на глобализацијата во место на живеење на испитаниците, резултатите покажуваат дека половината од нив оцениле дека

глобализацијата „се забележува“ во нивната средина. Слична тенденција се забележува и кај одговорите на испитаниците според степенот на нивното образование. Меѓутоа, поради дескриптивниот карактер на истражувањето и структурата на прашалникот, не е можно прецизно да се утврдат промените кои испитаниците ги чувствуваат од глобализацијата како во нивното семејство, така и во местото каде што живеат.

Анализата на податоците за ставовите на испитаниците во однос на присуството на глобализацијата во одделни сфери во нашето општество покажува дека кај нив доминираат оценките дека овие процеси се силно присутни во сферата на медиумите. Значи дека медиумите се сфера која е највисоко вреднувана од испитаниците, затоа што веројатно тие се перципираат како фактори преку кои се пренесуваат процесите на глобализацијата во нашето општество. Поточно, медиумите се канали преку кои директно се пренесуваат различните културни вредности коишто секојдневно поттикнуваат кон нови животни избори, коишто понатаму го обликуваат и идентитетот на поединците.

На тој начин се истакнува виртуелната моќ на медиумите која на виртуелен начин е еден тип на слика на физичката стварност и ги пренесува оние значења и симболи кои се суштинска одлика на нашиот живот. Таа е, како што забележа Мануел Кастелс, виртуелен систем во кој самата реалност е целосно опфатена, потполно потпрена во една виртуелно поставена слика, во измислен свет во кој појавите не се само на екранот преку кој се комуницира искуството, туку тие стануваат искуство (Кастелс, 2005: 396).

Литература

- Albrow, M., King, E. (1990). *Globalization, Knowledge and Society*. London: SAGE Publications Ltd.
- Beck, U., Beck, - Gernsheim, E.(1995). *The Normal Chaos of Love*. Cambridge: Polity Press.
- Бек, У. (2003). *Што е глобализација?*. Скопје:Тера Магика.
- Бешка, Петровска, В. (1999). *Анкетирање*. Скопје: Филозофски факултет.
- Bryman, A. (2008). *Social Research Methods*. Oxford: Oxford University Press.

- Gidens, E. (1998). *Posledice modernosti*. Beograd: Filip Višnjić.
- Гиденс, Е. (2003). *Забеган свет*. Скопје: Филозофски факултет.
- Friedman, J. (1994). *Cultural Identity and Global Process*. London: SAGE Publications.
- Held, D., McGrew, A., Golgblatt, D., and Perraton, J. (1999). *Global Transformations: Politics, Economic and Culture*. Stanford: Stanford University Press.
- Кастелс, М. (2005). *Подмот на мрежното општество*. Скопје: АЛЕФ.
- Младеновски, Ѓ. (1998). „Културниот фактор и општествената трансформација: нови теоретски перспективи“. *Годишен зборник*, Vol. 25, No 51, pp.243-251
- Nash, K. (2000). *Contemporary Political Sociology: Globalization, Politics and Power*. Oxford: Blackwell.
- Ohmae, K. (1995). *The End of the Nation State*. New York: Free Press.
- Pieterse Nedeerven, J. (2009). *Globalization and Culture: Global Mélage*. Lanhan: Rowman & Littlefield Publishers, INC.
- Ritzer, G. 2007. *The Globalization of Nothing 2*. London: SAGE Publications.
- Robertson, R. (1992). *Globalization: Social Theory and Global Culture*. London: SAGE Publications.
- Sassen, S. 2007. *A Sociology of Globalization*. New York: W.W. Norton & Company.
- Thompson, J. 2000. "The Gobalization of Communication. Vo: David Held, Anthony McGrew, (eds): *The Global Transformations Reader*. Cambridge: Polity Press, pp.202- 215.
- Tomlinson, J. (1999). *Globalization and Culture*. Cambridge: Polity Press.
- Вотерс, М. (2003). *Глобализација*. Скопје: Институт за демократија, солидарност и цивилно општество.
- Шолте, Арт Ј. (2008). *Глобализација*. Скопје: Академски печат.

Original Scientific Article

Marija Drakulovska Cukalevska

SS. Cyril and Methodius University, Skopje
Faculty of Philosophy - Department of Sociology

THE PRESENCE OF THE GLOBALIZATION PROCESSES IN SEPARATE
SPHERES OF THE SOCIAL LIFE IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA

ABSTRACT

In the last two decades the question of globalization has been one of the central questions of the modern sociology. It preoccupied the most important social philosophers who approach it from different theoretical positions and explain its meaning for the sociology as well as tend to explain its multidimensional nature. Considering the complexity of this question, this paper analyzes the presence of the globalization processes in the Republic of Macedonia. The survey has been conducted on 671 individuals, citizens of the Republic of Macedonia. For that purpose, the individuals were asked to evaluate the presence of the globalization inside the family and the place of living, as well as in the spheres of the economy, financial work, politics, fashion, clothing, food and drinks, language, engineering, music, media and education.

Key words: globalization processes, changes, and spheres